

บทที่ 2

เครือข่ายสหกรณ์และความร่วมมือกันระหว่างสหกรณ์

เนื้อหาในบทนี้จะกล่าวถึง เครือข่ายสหกรณ์และความร่วมมือกันระหว่างสหกรณ์ ซึ่งจะประกอบด้วยองค์การกลางสหกรณ์ระดับโลก และเครือข่ายความร่วมมือต่าง ๆ

2.1 สัมพันธภาพสหกรณ์ระหว่างประเทศ (The International Co-operative Alliance: ICA)

สัมพันธภาพสหกรณ์ระหว่างประเทศ (ICA) เป็นองค์การกลางที่ไม่แสวงหากำไร จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2388 เพื่อส่งเสริมการสหกรณ์ โดยทำหน้าที่เป็นองค์การกลางของสหกรณ์ทั่วโลกปัจจุบันมีสมาชิกที่เป็นองค์การกลาง หน่วยงานรัฐ และสหกรณ์ในประเทศต่าง ๆ 284 องค์การใน 95 ประเทศมีสมาชิกปัจเจกบุคคล กว่าหนึ่งพันล้านคน (ICA, 2558)

ICA ทำงานร่วมกับรัฐบาลประเทศต่าง ๆ ทั้งระดับโลก และระดับภูมิภาค เพื่อจัดให้มีกฎหมายในการส่งเสริมสหกรณ์ การส่งเสริมให้ประชาคมโลกเห็นความสำคัญในคุณค่าของตัวแบบสหกรณ์ ICA ได้จัดทำยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนการพัฒนาสหกรณ์ให้เติบโตมากที่สุด ในปี 2563 ภายใต้พิมพ์เขียวสำหรับทศวรรษแห่งการสหกรณ์ โดยสถิติล่าสุดชี้ให้เห็นว่าสหกรณ์ชั้นนำ 300 แห่ง มีมูลค่าธุรกิจ 2.2 ล้านล้าน US\$ มีการจ้างงาน 250 ล้านตำแหน่ง

2.1.1 โครงสร้างการดำเนินงานของ ICA

ICA มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และมีสำนักงานภูมิภาค 4 สาขา ได้แก่

- 1) ยุโรป อยู่ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์
- 2) อเมริกา อยู่ที่ประเทศคอสตาริกา
- 3) แอฟริกา อยู่ที่ประเทศแทนซาเนีย
- 4) เอเชียแปซิฟิก อยู่ที่กรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย

2.1.2 ICA แบ่งส่วนงานในความรับผิดชอบเป็น 8 องค์การ ได้แก่

1) ด้าน Banking มี International Co-operative Banking Association (ICBA) เป็นองค์การที่มีวัตถุประสงค์สำคัญ 4 ประการ ได้แก่

- การส่งเสริมให้สหกรณ์เครดิตนอมนำเอาคุณค่าสหกรณ์ไปใช้ประโยชน์ในธุรกิจด้านเครดิต (ธนาคาร)
- ให้การสนับสนุนการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันเพื่อร่วมมือกันในการแก้ปัญหา

- ให้การสนับสนุนแก่คณะกรรมการระดับภูมิภาคและสมาชิกเพื่อความร่วมมือในเรื่องสำคัญต่าง ๆ
- ผลักดันให้เกิดความร่วมมือระหว่างสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ และองค์การภายใน ICA

2) **ด้านการเกษตร** มี International Co-operative Agricultural Organization (ICAO) เป็นองค์การที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือองค์การสมาชิกทั้งในด้านการวิจัย การส่งเสริมความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ ในสหกรณ์การเกษตร และสหกรณ์ประเทศอื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ดังนี้

- การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ผ่านกลไกการสัมมนาและประชุมเชิงปฏิบัติการ
- การส่งเสริมการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรในประเทศกำลังพัฒนา เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร
- เพื่อปรับปรุงการกระจายสินค้าและผลิตภัณฑ์การเกษตร
- เพื่อขับเคลื่อนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสหกรณ์การเกษตรในประเทศกำลังพัฒนา ที่ร้องขอความช่วยเหลือ
- เพื่อศึกษาและสำรวจปัญหาของสหกรณ์การเกษตรในประเทศต่าง ๆ ในการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนา

3) **ด้านผู้บริโภค** มี Consumer Co-operatives Worldwide (CCW) เป็นองค์การภายใต้ ICA ที่จัดให้มียุทธศาสตร์ระดับโลกและประสานงานดำเนินการภายใต้วัตถุประสงค์ 4 ประการ ได้แก่

- ให้บริการสมาชิกในเรื่องข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ
- ให้บริการจัดการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและแนวปฏิบัติที่ดีในกลุ่มสมาชิก
- ให้บริการระหว่างสมาชิกเพื่อยกระดับศักยภาพในเชิงธุรกิจ

4) **ด้านประมง** มี International Co-operative Fisheries Organization (ICFO) เป็นองค์การภายใต้ ICA ที่มีจุดมุ่งหมาย 4 ประการ ได้แก่

- การสร้างสรรค์ตัวแบบสหกรณ์ประมงรูปแบบใหม่
- การส่งเสริมการฝึกอบรมและให้การศึกษา ตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้
- การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารในขบวนการสหกรณ์ระดับโลก
- การร่วมมือกันระหว่างองค์การภายใต้ ICA และสหกรณ์สมาชิกในภูมิภาคต่างๆ

5) **ด้านสุขภาพ** มี International Health Co-operative Organization (IHCO) เป็นองค์การภายใต้ ICA ในการทำหน้าที่ด้านการดูแลสุขภาพ โดยมีจุดมุ่งหมาย 4 ประการ ได้แก่

- การจัดประชุมในการอภิปรายระดมความคิดและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างสมาชิก
- การให้บริการข้อมูลแก่องค์การสหประชาชาติ รัฐบาลประเทศต่าง ๆ และสาธารณะเกี่ยวกับบทบาทของสหกรณ์เพื่อสุขภาพ

- ส่งเสริมการพัฒนาสหกรณ์เพื่อสุขภาพ
- การร่วมมือกับองค์การภายใต้ ICA อื่น ๆ และคณะกรรมการ ICA

6) **ด้านเคหสถาน** มีองค์การ Co-operative Housing International (ICA Housing) ทำหน้าที่ในจุดมุ่งหมายสำคัญ 3 เรื่อง ได้แก่

- การจัดให้มีสหกรณ์และองค์การพึ่งพาตนเองในประชาคมโลก ผ่านกลไกสมาชิก ICA Housing
- เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนสหกรณ์และองค์การพึ่งพาตนเองที่ทำหน้าที่ด้านขบวนการเคหสถาน สนับสนุนแก่สมาชิกในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับโลก
- เพื่อให้บริการสมาชิกในการจัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

7) **ด้านการประกันภัย** มี International Co-operative and Mutual Insurance Federation (ICMIF) เป็นองค์การภายใต้ ICA ที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

- การส่งเสริมสหกรณ์และองค์การพึ่งพาตนเองด้านการประกันภัยในระดับโลก
- เป็นผู้นำในการให้ข้อมูลข่าวสารและบริการสมาชิก
- เป็นตัวแทนสหกรณ์และการประกันภัยในระดับโลก

8) **ด้านอุตสาหกรรม บริการ และสหกรณ์ผู้ผลิต** มี International Organization of Industrial, Artisanal and Service Producers Co-operatives (CICOPA) เป็นหน่วยงานภายใต้ ICA ที่ทำหน้าที่บริการแก่สหกรณ์แรงงานและผู้ผลิต การค้า การก่อสร้าง ขนส่ง ศิลปะ และช่างฝีมือ โดยการดำเนินการที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่

- การส่งเสริมการจัดตั้งสหกรณ์ในหมู่คนงานและการผลิต
- การส่งเสริมให้คนงานเป็นเจ้าของธุรกิจ และองค์การของผู้ใช้แรงงาน
- เพื่อส่งเสริมขบวนการสหกรณ์ในภาคอุตสาหกรรม ช่างฝีมือ และการบริการ

2.1.3 คณะกรรมการ ICA และเครือข่าย

ICA มีคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ประสานงานสร้างเครือข่ายความร่วมมือในขบวนการสหกรณ์ที่สำคัญ ได้แก่

- 1) คณะกรรมการสร้างความเท่าเทียมในบทบาทชายหญิง (Gender Equity Committee: ICA GEC)
- 2) คณะกรรมการด้านการวิจัย (Research Committee: ICA CCR)
- 3) คณะกรรมการด้านกฎหมายสหกรณ์ (Co-operative Law Committee)
- 4) คณะกรรมการเครือข่ายเยาวชน (Youth Network)
- 5) คณะกรรมการด้านการสื่อสาร (Communications Committee: ICACC)

2.1.4 กรอบแนวทางการดำเนินงานของ ICA

1) **วิสัยทัศน์:** สัมพันธภาพสหกรณ์ระหว่างประเทศ มีจุดมุ่งหมายในการส่งเสริมการสหกรณ์ให้มีประสิทธิผลในระดับโลก และจัดประชุมในการให้ความรู้ ประสบการณ์ และประสานความร่วมมือระหว่างสหกรณ์

2) **ภารกิจ:** สัมพันธภาพสหกรณ์ระหว่างประเทศ เป็นหน่วยงานระดับโลกที่ทำหน้าที่ในการเผยแพร่คุณค่าและหลักการสหกรณ์ เพื่อให้ตัวแบบธุรกิจสหกรณ์เป็นกลไกสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ปัจเจกบุคคล และชุมชน ในการพึ่งพาตนเองและร่วมมือกัน การรณรงค์ให้ประชาคมโลกสนใจในความสำเร็จของสหกรณ์ ด้วยการเผยแพร่แนวปฏิบัติที่ดีในสหกรณ์ การสร้างความเจริญก้าวหน้าในขบวนการสหกรณ์

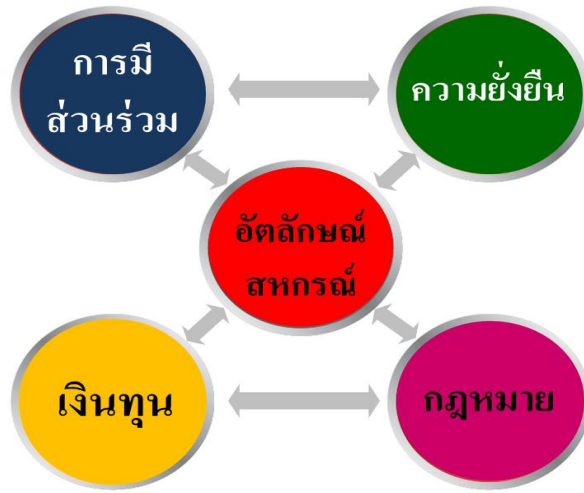
2.1.5 กรอบยุทธศาสตร์ของ ICA ระหว่างปี 2553-2563

ICA ได้วางกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาสหกรณ์เพื่อเชื่อมโยงในระหว่างภาคส่วนเศรษฐกิจและภูมิภาค โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

- 1) การส่งเสริมผู้นำสหกรณ์ ในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ในแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 2) เป็นองค์การธุรกิจที่ประชาชนเลือก
- 3) เป็นองค์การธุรกิจที่เติบโตมากที่สุดในปี 2563

โดยพิมพ์เขียวการพัฒนาสหกรณ์ในทศวรรษ หรือรู้จักกันในนามของ ICA Blueprint ประกอบด้วย เสาหลักยุทธศาสตร์ที่สำคัญ 5 เสาหลัก สู่การบรรลุวิสัยทัศน์ ได้แก่ รูปที่ 2.1

- 1) การมีส่วนร่วม โดยการยกระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกและธรรมาภิบาลในสหกรณ์ให้มากขึ้น
- 2) การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการวางตำแหน่งสหกรณ์ในฐานะผู้สร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 3) นิยาม โดยการจัดให้มีการสื่อสารทำความเข้าใจ ในอัตลักษณ์ของสหกรณ์
- 4) กรอบกฎหมาย โดยการจัดให้มีกรอบของกฎหมาย เพื่อการพัฒนาสหกรณ์ให้ก้าวไกล
- 5) เงินทุน โดยการส่งเสริมให้สหกรณ์มีเงินทุนที่มั่นคงและอยู่ภายใต้การควบคุมของสมาชิก

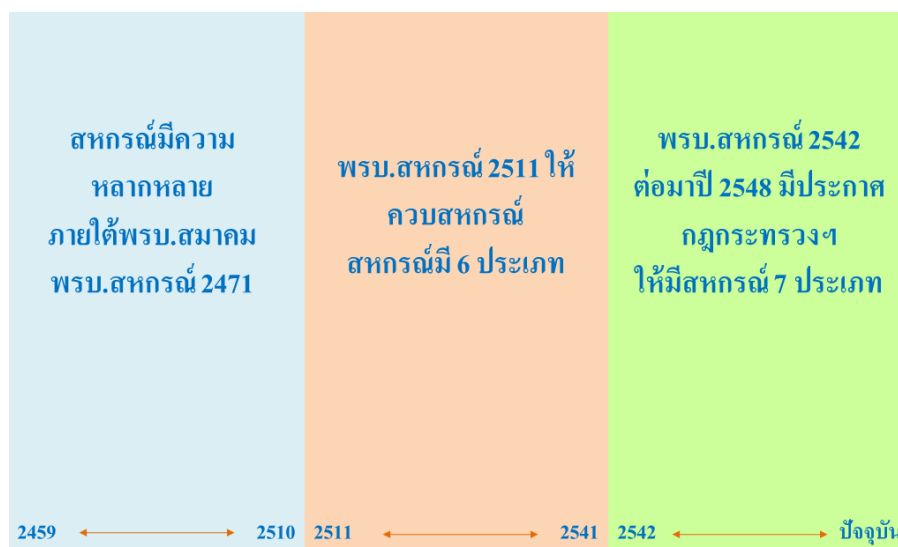
รูปที่ 2.1 เสาหลักยุทธศาสตร์ 5 เสาหลัก ของพิมพ์เขียวการพัฒนาสหกรณ์ในทศวรรษ

2.2 ขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย

ขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย เริ่มตั้งแต่ปี 2459 โดยการริเริ่มของรัฐ ซึ่งมีเจตนารมณ์สำคัญในการใช้สหกรณ์เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ในหมู่ประชาชนที่มีความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจ โดยได้นำเอาตัวแบบมาจากสหกรณ์ในประเทศอินเดีย และสหกรณ์แห่งแรก คือ สหกรณ์หาทุนวัดจันทร์ไม่จำกัดสินใช้ ที่จังหวัดพิษณุโลก

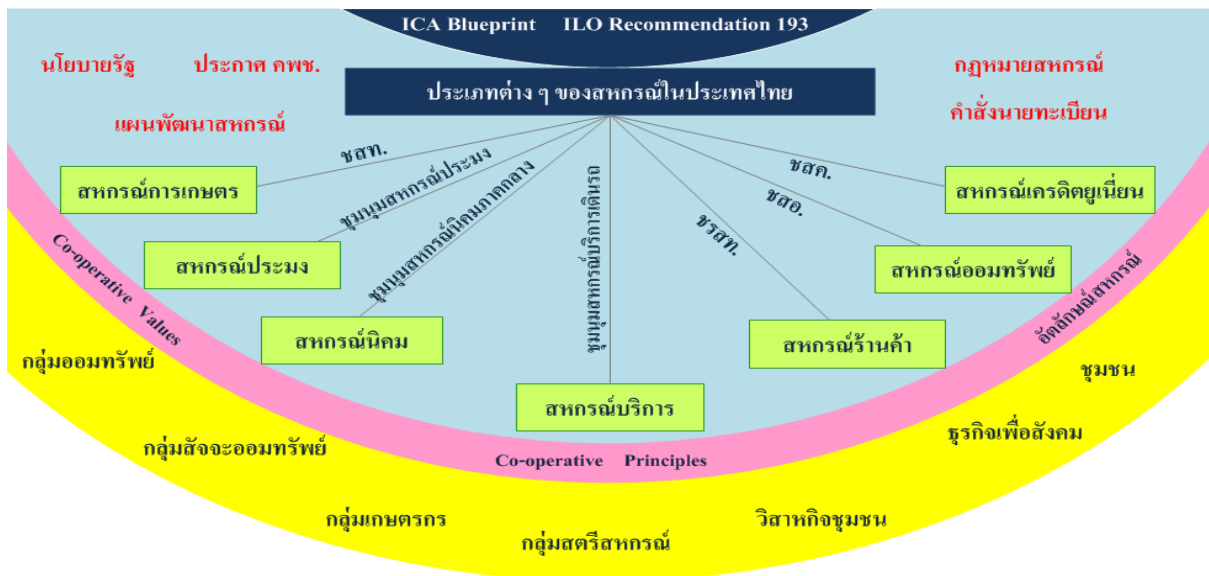
ภายหลังได้มีการขยายตัวจัดตั้งสหกรณ์อีกหลายประเภท ไปในหลายจังหวัด โดยรัฐบาลได้จัดให้มีกฎหมายสหกรณ์ หน่วยงานรัฐ ตลอดจนสนับสนุนด้านเงินทุนและการให้การศึกษาอบรมแก่ผู้นำและกลุ่มเป้าหมายมาโดยตลอด

พัฒนาการสหกรณ์ในประเทศไทยตลอดเวลา เกือบหนึ่งศตวรรษ ชี้ให้เห็นการปรับเปลี่ยนแนวนโยบายเชิงยุทธศาสตร์ของรัฐ บทบาทภารกิจของสหกรณ์ประเภทต่างๆ (รูปที่ 2.2)

รูปที่ 2.2 พัฒนาการสหกรณ์ไทยระหว่างปี 2459-ปัจจุบัน

ปัจจุบัน ขบวนการสหกรณ์ ภายใต้พระราชบัญญัติสหกรณ์ 2542 ประกอบด้วยสหกรณ์ 7 ประเภท ได้แก่ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคม สหกรณ์ประมง สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์บริการ สหกรณ์ออมทรัพย์ และสหกรณ์เครดิตยูเนียน โดยมีสันนิบาตสหกรณ์ เป็นองค์การกลางระดับสูงสุด ที่เป็นสมาชิก ICA ในสหกรณ์แต่ละประเภท มีองค์การกลางทำหน้าที่ให้บริการเพื่อประโยชน์ของสหกรณ์สมาชิกทั้งด้านธุรกิจและวิชาการ (รูปที่ 2.3)

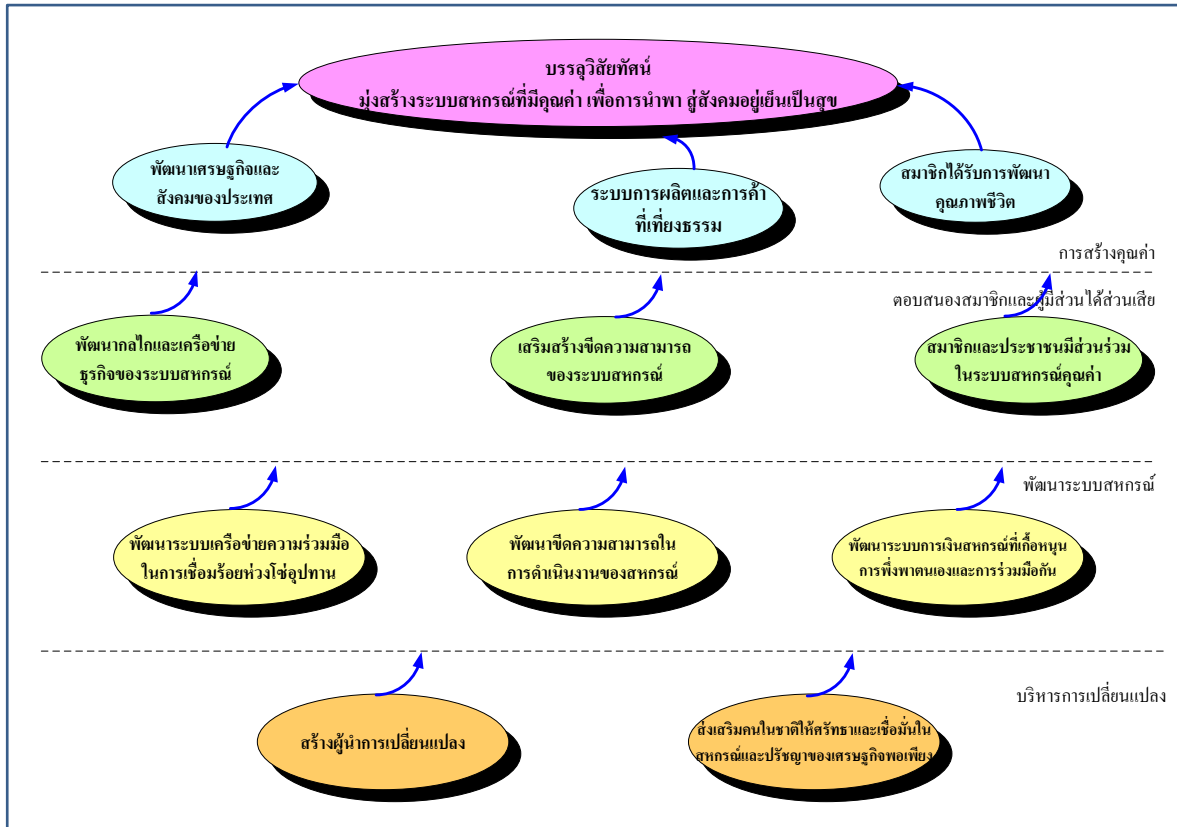
รูปที่ 2.3 ขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย

2.3 แผนแม่บทพัฒนาสหกรณ์

นับตั้งแต่ พระราชบัญญัติสหกรณ์ 2542 ได้มีบทบัญญัติว่าด้วย คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ ที่มีหน้าที่ให้คำปรึกษาเชิงนโยบายแก่รัฐมนตรีที่ดูแลรับผิดชอบการสหกรณ์ ซึ่งเป็นที่มาของการจัดทำแผนพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ ปัจจุบันอยู่ในช่วงเวลาของแผนพัฒนาการสหกรณ์ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2555-2559)

แผนพัฒนาสหกรณ์ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2546-2549) เน้นให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์ การเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างสหกรณ์ที่จดทะเบียนและสหกรณ์ภาคประชาชน เพื่อเสริมพลังความร่วมมือของภาคประชาชนโดยใช้หลักการสหกรณ์เพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ “เป็นองค์กรช่วยเหลือตนเองทางเศรษฐกิจและสังคมที่ยึดมั่นในคุณค่าสหกรณ์ มีการร่วมมือกันเชื่อมโยงเครือข่ายในการพัฒนาประสิทธิภาพ ความเป็นธรรมากิบาลขององค์กร เพื่อสร้างความเข้มแข็งของสมาชิก ชุมชน สังคม และประเทศชาติ อย่างยั่งยืน” ในปี 2549

แผนพัฒนาสหกรณ์ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2550-2554) เน้นที่กลุ่มยุทธศาสตร์การสร้างการเปลี่ยนแปลง และการพัฒนาระบบสหกรณ์ เพื่อการบรรลุวิสัยทัศน์ “มุ่งสร้างระบบสหกรณ์ที่มีคุณค่า เพื่อการนำพาสู่ สังคมอยู่เย็นเป็นสุข”

รูปที่ 2.4 แผนที่ยุทธศาสตร์การพัฒนากการสหกรณ์ ระหว่างปี 2550-2554

แผนพัฒนาสหกรณ์ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2555-2559) มีกรอบยุทธศาสตร์ไม่แตกต่างจากแผนพัฒนาสหกรณ์ ฉบับที่ 2 สอง และกำหนดวิสัยทัศน์ “การสหกรณ์เป็นกลไกหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิก”

รูปที่ 2.5 แผนที่ยุทธศาสตร์การพัฒนาระหว่างปี 2555-2559